

B Í L Ý M E D V Ě D

Nevím, co předtím se dalo se mnou a okolo mne. Nikterak není vyloučeno, že mne kdosi uspal a odvezl do dalekých zemí. Procitl jsem v jakési jizbě, na první pohled nuzné a mně úplně neznámé.

Jako by se odtud někdo byl vystěhoval, zapuzen přízraky. Stěny a strop nebyly o nic útěšnější než v městském chudobinci nebo v zámecké věži, a podlaha, od lidských rukou dávno odpočinutá, byla tísnivě hluboko pod zašlým okénkem, jediným v této místnosti, rtuťovitě osvětlené, a položená jistě o míru člověka hlouběji než povrch země tam venku. Kromě kufru u zdi mezi levým koutem a dveřmi nebylo tu žádného jiného nábytku. A sotvaže jsem procitl, uvědomil jsem si svoje postavení s jasem a prudkostí duše, právě odloučené od těla. Ačkoliv zdi byly mohutné jako zdivo

starého opuštěného kláštera a ačkoliv jsem procitl v této hluboké, světu dávno odumřelé kobce, věděl jsem náhle s úplnou jistotou, že mne tu čeká *smrt*. Navalilo se na mne hrůzy, a rty mé ani tolik se nechvěly jak lupen stromu v bezvětrí. Ohromující ticho odpovídalo ohromujícímu šeru tohoto prokletého stavení. Vzpomínky všech, kteří tu kdysi žili, opíraly se zvenčí o zdi domu, jen jako mrtvá hlína se opírá o stěny krypty. Nemyslím, že bylo odtud východu. Klíče tohoto stavení jistě byly dávno rezem stráveny a Bůh ví, v kterou stranu světa leží vrak slunce. Býti tu sám, už toto ticho by mne zabilo!

Ten, jenž zároveň se mnou byl vězněm těchto míst, prchá najednou do otevřených dveří (byly věkem zčernalé), a nemá už pokdy, aby se nahnul na dno kufru, jehož víko, o zeď opřené, hledí na mne nejinak než jako bratr, zároveň se mnou ohrožený zkázou věčnou a neodvratnou; neboť kde jest ohrožen člověk, tam i všechny věci cítí se ohroženy. V okamžiku pochopil jsem

vůli svého druha, němého nepředvídanosti smrti jako já, a s touž rychlostí sahám na dno kufru, jediného nábytku této místnosti, a již vtiskuji mu do ruky lahvičku se strašnou bombou, živočicha rázem na kusy trhající . . . Teprve nyní si vzpomínám, že před chvílí *tohoto útoku* ještě jsem nevěděl (a také mi na tom nezáleželo), co onen kufr obsahuje, tím méně pak, že by v něm bylo něco *usmrcujícího*. A ačkoli do dvou třetin po délce bylo v něm složeno něco šatstva, ostatní pak místo nazdařbůh vyplněno drobnějšími, *neškodnými* předměty, sáhl jsem po oné zákázonosné tekutině s jistotou muže, který uchvacuje svou hůl. A mimoto (já do té chvíle *zcela jinak* bombu si představující!) přesně jsem věděl, že kromě ještě jedné, kterou jsem popadl pro všechny případ (ač mi bylo jasno, že toto jest můj *poslední* případ!) sám pro sebe, nebylo tam jakékoli jiné zbraně. Nuže vzápětí za mým druhem, starším, avšak se mnou jakoby totožným (což se stává jen v nebezpečnosti smrti — ale kdo uvažuje v takové

chvíli?), přihnul se, aniž bylo slyšeti kroků, *veliký bílý medvěd, vztyčený* a s bílými tesáky v krvavých dásních. I viděl jsem, že jsme ztraceni, a uvědomil jsem si tuto smrt, třímaje bombu ve své pravici, a současně se rozpomenuv na svého druha: předně na to, že je starší, a potom hned na to, že i on drží zkázu ve své ruce . . . Ano, uvědomil jsem si to, a bylo patrné, že jsme ztraceni, já aspoň *nevyhnutelně*: neboť pohled onoho dravce úplně mne ochromil. Ach, jaké to byly oči!

A tu se přihodilo něco, čím jsme byli nadobro zmateni: onen strašný tvor, pravou tlapou se *pokřížovav, prosil nás*, aby se směl zabít *sám!*

Bratře! vzkřikl jsem padaje k zemi ranou téže hrůzy jako má . . .

pred jeho očima. Tu zrovna přichází můj otec a ještě kdosi. Oba mne milují. Nikdo z nich neví, co se právě stalo, ale všichni, to jest můj přítel, potom otec a onen třetí, který mne rovněž miluje, náhle oněměli (vím, že chtěli něco říci) a zbledli, tušíce, že se mi přihodilo cosi nenapravitelného. Nic nechápou, kromě toho, že se stalo hrozné neštěstí, a já jim nic nevysvětlím, neboť za chvíli budu již mrtev. Ba přátelé moji ustrnuli tak, že se nemohou pohnout z místa. Usilují namluvit si, že se tu jedná opět o něco méně nebezpečného, ale marně se namáhají o tuto útěchu. I jdu na světlo a ukazuji jim na svých loktech, tam, kde nyní cítím studenou palčivost, místa, do nichž se zažírá namodrale bílý, vlhký, lepkový, jedovatý prášek, nesetřitelný.

Nikdo se nepokouší mně pomoci. Ani já se o to nepokouším, tolik je samozřejmá marnost jakékoliv pomoci. Přátelé moji, svědkové smrti mé, utkvívají na svých místech, patříce na mé jizvy, hrůzou němí. Padám. Opodál zařičel chechtot a třeskla rána.

CIZINEC

Zaklepal, vstoupil. Nepředstavil se a já ho o to nepožádal. Pokud dovoloval večerní soumrak — byla vlastně již noc — poznal jsem, že jest bled. Nabídl jsem mu židli, ale on se poděkoval a pravil: „Nevíte, koho přijímáte.“ Na to jsem mu odpověděl: Ale vím, čeho neztratím podruhé.

Povzbuzen touto neočekávanou odpovědí, pravil Neznámý: „Dovolte tedy, ať se na chvíli posadím,“ ale jako by nevěděl, co říká, položil dlaně na lenoch židle a zůstal tak stát. Teprve když jsem stáhl záclony a rozsvítil lampu, usedl Příchozí a řekl: „Jste sám?“ Odpověděl jsem mu, že toho vyžaduje i moje vědecká práce. „A máte kdy?“ optal se. Ale najednou se na mne dlouze podíval a potom pravil: „Poznávám vás!“

Postřehnuv pak na mé tváři zákmit bez-

děčné nelibosti, pravil, jako by to souviselo: „Prosím vás, řekněte mi slovo Excellence česky!“ Když jsem odpověděl, že významu českého neznám, pravil: „Tak mi to řekněte moravsky!“ — Ale tu jsem se již nezdržel a zřetelně jsem se pousmál. Cizinec, navazuje bezpochyby na tento můj úsměv, řekl: „Giacomo Trivulzio, mluvě o Mariu Filelfovi, zná pěkné rčení: *solenne impostore*. Toť možno jen v jazyku románském, v jazyce Tribunů, Césarů a Machiaveliů. — Máte zde Bibli?“ Dal jsem mu ji; chvíli v ní listoval a potom četl: *I měl tehdy vězně znamenitého, kterýž sloužil Barabáš . . .* V naší řeči zní to příliš melodramaticky, nic naplat, Vulgata je Vulgata: *Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas* —; zavřel Bibli, a podává mi ji jako věc, která už splnila svůj úkol, řekl: „Víte, nejkrásnějším kouskem Erbenovy ‚Kytice‘ je Záhořovo lože, jenže to vzalo konec tak slovansky šťastný . . . Snad nikdy se nedopracujeme nějakého znamenitého lotra — Ne že bychom ne-

chtěli být spaseni, ale odřikáme se věčné blaženosti, nesetrvávající až do konce . . . Zlatý kolovrat také by se mi zamlouval, slyšte: *I byla svatba, zralý hřích . . .* Anebo ve Vodníku: *Mokře chodí v suše!* Tomu se říká oxymoron a je to má nejmilejší figura.“

Již jsem se ani neusmál, ani neodpověděl, ne neznaje veliké tajemství takového humoru; však Baudelaire, tuším, má ten příklad umělce, jenž rozveselil všechny diváky a nakonec padl mrtev, anoť mu puklo srdce bolem.

Když tedy můj Cizinec viděl, že mu rozumím a že ho tedy nepřeruším, uklidnil se a pravil změněným, tichým hlasem: „A co jiného zbývá člověku, který ví, že se mu neuvěří? Dnes je vůbec málo víry v lidech. Krista oblékli v roucho šarlatové, v roucho své hanby, dali Mu na hlavu symbol vědy a do rukou symbol moci a klekají před Ním, aby se mu smáli . . . Ale ten, kdo trpí, má vskutku nejvyšší vědu a nejhlubší moc, jenže nezůstává mu, leč mlčet a čekat . . .“

Neznámý se odmlčel, přejel si dlaní čelo a po chvíli, změniv opět hlas, pravil: „Víte, v čem vidím nejpádňější důkaz pravdy? V nedokazování. Světcové vaši to znali, ale dnešní doba toho nezná. Slepý dokazuje a vidoucí jde. Totéž platí o skutečně slabém a skutečně mocném. Ve státě budoucnosti nebude policie, ani vojska — chci říci: v Církvi. Jistá vaše Jasnovidkyně pravila, kdyby lidé byli v Ráji nezhřešili, že by se plození dalo *slovem*. Víte, to je krásné, poněvadž je to pravda. Nebyla i proto uzákoněna zpověď? Ona byla od počátku, neboť člověku nelze žít bez slova: jednou aby plodilo, jednou aby hubilo — není to totéž?... Zmínil jste se před chvílí — vidíte, mám paměť — o své práci vědecké; z toho soudím, že máte důvěrnosti s Poezií... *A všechna tajemství noci jsem hodila do klína žen*. Kdyby nebylo Ráje, nebylo by básníků. Kdyby nebylo básníků, myslíte, že by pokolení lidské trvalo? *Et verbum caro factum est*, jestliže mne slyšíte...“

Cizinec se odmlčel, zahleděv se v neurčito, jakoby do veliké dálky. Najednou však se pousmál: „Víte, co se mi na vás líbí? Že máte na lampě klobouk a že jste si ode mne sedl v *pravé vzdálenosti*; málokdo dnes ví, kam se má posadit...“ Odvětil jsem, nemá-li nic proti tomu, že budu chodit. „Zato dovolíte,“ pravil Cizinec, „abych si sedl na tuto truhličku?“

Já chodil po pokoji a Neznámý, podepřev se zády o pelest mého lože, hleděl chvíli do stropu, potom na mou tvář, potom na mé nohy, potom ještě níže, takže jsem měl dojem, jako by pozoroval neviditelnou věc, která v dáli padá... Potom jako by se jeho pohled propadl dovnitř... Tak to trvalo chvíli. Nevím, co se dalo v jeho duši, ale Cizinec konečně se probral z tohoto zamyšlení a promluvil: „Strach roste sdělováním, proto jsem tyto věci dlouho tajil. K tomu přistoupil důvod ještě mocnější, dnes ponejprv sám sobě se k němu přiznávám a dalo mi to mnoho práce, abych na to nemusil vůbec myslet. Usiloval jsem

o to, co je v naprostém rozporu s tendencí této generace, to jest, abych se nelišil od jiných. Ale potkávajíc se s nezdarem, — toť pochopitelně, neboť v podstatě věc záleží v tom, aby se na to vůbec nemyslilo — moje úsilí po konformitě obrátilo se v nejvýstřednější opovázlivost: přece bude na celé zemi někdo, jenž se mi podobá! Jaký vliv mohla míti tato prudká snaha na truchlivý případ, o kterém vám budu vypravovat, nelze mi rozhodnout . . .

Jsem po svém dědu z krve německé, v tom asi je hlavní, nebo raději řekněme první příčina mého smutku a pocitu ustavičné osamělosti, neboť takový člověk — znáte snad onu Mussetovu povídku o Bílém kosu? Ale kterak s tím zase srovnati tuto okolnost: ačkoliv je národ český vlivem šlechty a tedy především hierarchie a vinou naší příslovečné poddajnosti definitivně a tedy nenapravitelně zgermanizován — ať mi nikdo neříká, že máme jazyk! — v celém tomto národě nenašel jsem člověka, jenž by mne uklidňoval, neb aspoň

jenž by mi něčím i při nejlepší vůli neustával cizím . . . Srozumitelnost a tedy i sympatie, jak jsem poznal, nevykupují se vždycky slovy, nýbrž tu a tam smrtí duše.“ — Cizinec odmlčel se jako oráč, který se zastavuje na ouvrati ne tak, aby si vydechl, nýbrž aby přivítal známého, který se ubírá mimo. Nato pravil: Ad vocem „šlechta“, ad vocem „hierarchie“. Jako v podstatě neliší se skutečnost a sen, ba ve snu mnohem více pravdy je než ve „skutečnosti“, zrovna tak není rozdíl mezi mocí duchovní a světskou, neboť kterákoliv moc je potud mocí, pokud je duchovní. Církev římská — a tu se nachýlil celým tělem tak, že jsem měl dojem, jako bych spatřil obilné pole, skloněné závanem větru — míním všechny, ale jmenuji tu, která se nejvíce manifestuje, — vidíte, a to je problém melancholie, řekněme chelčické, — uskutečnila, jak vám známo snad, paradoxon, že duchovní nemůže být světským, a poněvadž Římské Impérium přešlo v ruce Germánů — nesprávně se říká, že zaniklo — a

my dosud žijeme, — dovolte, abych nemluvil o dnešní Soluni — není možno, abychom nebyli paskvilem Dějin. Budto jsme „ortodoxní“ a tu již nejsme, či JSME, a již nejsme boží. Přísahám vám, Nietzsche byl Slovan. Blasfémie, můj drahý, je neřestí úst, neztají-li se v rukou, nikdo se neodvážil přiřknout ji héroovi, jímž se stala autoritou — — — — —

Ještě dříve než dopověděl, proběhlo mi tělem lehké zamrazení, tak jako by všichni lidé z celého světa na věky odešli a jen jeden, neznámo odkud a kdo, stojí předemnou, aby se mi smál. Díky tomu klobouku na mé lampě, a také poněkud proto, že delší samota, povstala v mém nitru příliš velikým štěstím, propůjčila mému svalstvu a mé pleti klidu i nepovědomého, vzpamatoval jsem se, aniž Cizinec byl na mně něco postřehl. Touto myšlenkou chvíli jsem se konejšil, ale můj Příchozí pravil nemilosrdně: Změním-li hlas, vaše líce zažárí. To, co bych vám měl říci vlastně až na rozloučenou, řeknu vám teď: V letu,

mezi nebem a zemí, v prostoru nejnebezpečnější svobody není pták nikdy rozpačit, jsa v moci zákona, jež naplňuje tak dokonale, že ani nemá kdy na to pomyslit. Kdyby nebyl ptákem, to jest, kdyby mohl mluvit řečí lidskou, nikdy by nemluvil o „povinnostech svého stavu“. Avšak tento letec, který je tak ctnostný ve své jistotě nad propastmi, usedaje do svého bezpečného hnízda, je pln rozpaků. Anebo sestupme k bližší zkušenosti: jenom velmi nemocný pes ulehne rázem na své místo, kdežto pes zdravý otočí se několikrát v centru svého lůžka, nežli se mu svěří, — aby zmátl duchy, kteří mu toho nepřejí... Můžete říci, že nerozumím psům, ale sotva byste měl pravdu, kdybyste řekl, že nerozumím věrnosti... Tu se Cizinec usmál, a jistě bych ho byl politoval, kdyby další jeho řeč byla hned první větou nevnukla mým citům jiný směr. — — — — —

Jednoho dne, pokračoval, bylo třeba stůj co stůj změnit okolí — zatoužil jsem po velkém městě. Nikoli po Praze, neboť vše,

co mi připomínalo tento tajemně, přitom však očividně prokletý národ, bolelo mne i fyzicky. Zajel jsem do Vídně, uklidniv se, vlastně odpočinuv si rozhodnutím, že místo pobytu svého ustanovím případ od případu — — — — —

Jsa pln nejbolestnějších dojmů, hodlal jsem se docela osamotnit, když tu jednou večer, aniž jsem si toho po tu chvíli byl nějak vědom, stanul jsem před palácem hraběnky S. v C...gasse. Stýkal jsem se s ní za posledních let, a že tyto styky nebyly právě upjaté, můžete poznat z toho, že jsme spolu list za listem prostudovali „Zkoušku Richarda Feverela“. Ostatně, víte už, co soudím o důkazech. Co následuje, mohu jenom konstatovat, neboť po tom, co jsem vám právě řekl, mně samému je to nevysvětlitelné. Vstoupil jsem, maje pocit bytosti, jež zvolna kamení. Ulekl jsem se, není-li to onen případ apoplexie, o kterém jsme jednou mluvili s hraběnkou, hovoříce o „Karmazínové zácloně“. Avšak můj fyzický pocit mohl být za stejných

okolností toliko pocitem obra, třikrát i čtyřikrát většího mé přirozené postavy! Umínil jsem si, že tuto fyzickou přeměnu svého organismu přemohu vůlí, a mimoto jsem si přál, bude-li to smrt, abych měl u sebe přítele — i chvátám, arci více duchem — neb se mi zdálo, že jsem ohromný — po širokém, bílém, mramorovém, elektricky osvětleném schodišti — — — — —

Hlasy, cinkot číší, smích. Hlasy mužské převládají — — — — —

V sousedství těchto hlasů a tohoto přenícího se života pojala mne, nevím jaká touha, abych se na sebe podíval. Stálo křeslo pod elektrickou žárovkou, i usedl jsem rychle, a sundav si obličej, lačně si jej prohlížím: pleť bledá, oči zavřené, vlasy bezvládné, tvář jediného, neměnného výrazu; dotekl jsem se prsty — pravici jsem měl volnou — těchto bledých lící: byly chladné, zcela chladné tyto líce, pod mým dotekem se bořily, ale hned se opět rovnaly. Do své nejdelší smrti nezapomenu chvíle, kdy jsem si uvědomil tuto stude-

nost — — — — —
Otevřely se dveře sálu. Byl bych neupřímný, kdybych řekl, že otevření těchto dveří bylo pro mne víc, než jen zábleskem v mých tělesných smyslech. Směrem ke mně — dlužno však na něco zde upozorniti: ten, který jde shora, je vždy, běžili o útok, ve výhodě proti tomu, kdo postupuje zdola. Když tedy se otevřely dveře hodovního salónu, jde jeden z hostů hraběnciných, jeho vojenská uniforma svítí zlatem, po boku visí mu šavle. Ač jsme na jedné rovině, krok jeho připomíná mi chůzi sestupujícího s vrchu. Napadlo mi, že je od kavalerie. Ale toto vše bylo po několik vteřin, to jest, až do té chvíle, kdy jsem byl už *skutečně* ohrožen — ba ještě v tomto okamžiku počítal jsem v duchu s útočnickovým *váháním*, byť jen tak kratičkým, jak přivření oka při vražedné ráně, snad vůbec tak počítám — vskutku jen zábleskem v mých *tělesných smyslech*. Příchozí tasil šavli. Teprve v oněch dvou vteřinách, kdy vyšlehl z pochvy tlumený sykot ocele,

obrátil se duch můj navenek, ba, co dím! vystoupil ze šachet podvědomí — či jak to říci? Pochopil jsem náhle, že *moje vzezření toho pána děsí*: místo obličeje vidí na mně krvavý pahýl, a je, i když nehledíme k Prozřetelnosti, která se tu projevila — předpokládajíc, že zachování života má svůj veliký smysl — opravdu prominutelné, že hledá mého bezživotí, neb jsem přesvědčen, že za podobných okolností učinil by tak každý jiný, když ne *přímo* z děsu, tedy z přirozeného pudu, řekněme po kráse — zdravé a rozumné, to jest tělesně neporušené. Já řku: i když nehledíme k *Prozřetelnosti*, protože nebýti tohoto člověka (zapomněl jsem vám říci, milý hostiteli, že palác hraběncin připomínal mi jistou biskupskou rezidenci) a jeho smrtonosného útoku a v onom okamžiku: již jsem dnes nebyl mezi živými! Byl bych pozoroval svůj obličej nepřerušeně tak dlouho, až by mi byl v rukou navždy vystydl — — —

Pamatuji se, když jsem si uvědomil, že onen pán mne vidí, že jsem se zastyděl,

jak to vyhlížím . . . Nezastyděl jsem se za svůj obličej, protože věci, které zpracoval duch a které mají svůj definitivní tvar, takže na nich nelze nic měnit, jako například na antických mramorech — jsou dobré: ale zastyděl jsem se za to, co žádné srdce nemůže prominout, co nikdo krásným nenazve, to jest — ale nelze to opakovat! Krev sama je krásná jen tehdy, je-li ztajena v růžích, ohni anebo v purpuru.

Je možno, aby i zbabělost a neinteligence leskly se zlatem jako sláva? Mocnějším všeho je překvapení. Nechtěje si zadat ani přede mnou, to jest před takovým — byli jsme tu sami dva — nevzkřikl onen muž, ani se nevrátil, ale viděl jsem, že by to byl rád učinil, tolik se upjal ve svou čest: věru, důstojný to návštěvník hraběnky S., nad níž neznám ženy hrdější — nýbrž maje nezbytně jíti mimo mne, *tasil zbraň*. — On mne nepoznal! — — — — —

Strnul jsem hrůzou, protože mi ruce vypověděly službu, a to jediné myšlenkou, že mi neposlouží zavčas — — Když už

jsem si nasazoval obličej — to vše dalo se v okamžiku, nesmím na to vzpomenout! — ohromila mne myšlenka druhá, zcela nepředvídaná: *jakpak kdyby mi okamžitě nepřirostl?* anebo, jestli si jej v náhlosti nasadím *nepřesně?* — Mluvit mohu tak i tak: ale 1. začnu-li vysvětlovat důstojníku svoji situaci, drže svůj obličej ještě ve svých rukou, pohnu jej k tomu, k čemu ho nemusí pohnout můj *klid* a moje *mlčení*, neboť, a to jsem viděl: jemu záleží jen na zachování *zevnějšího dekora*; 2. hlasu, nevím jak oduševnělému, ale *pouze hlasu neuvěří*, té zdrženlivosti a inteligence on nemá: tady mne spasí jenom *podoba* —

Jistě sám dobrý Anděl můj vdechl mi tolik duchapřítomnosti a obratnosti, že v jediné vteřině nasadil jsem si obličej zcela přesně, a onen pán, maje bezpochyby za to, že se stal obětí své okamžité halucinace, vetkl šavli opět do pochvy, a již si mne nepovšimnuv, sestupoval po širokém, bílém, mramorovém, elektricky osvětleném schodišti — —

Cizinec umkl, vstal, dlouze na mne pohlédl a tiše, ale klada váhu na každé slovo, pravil: „Jste myslím z vašeho stavu jediný, kdo mne uměl vyslechnout až do konce. Dovolte, abych vám zůstavil nepatrnou památku na tuto svoji návštěvu; jsemť tu naposled.“ To pověděv, podal mi jakýsi list; obsah jeho je prozatím mým tajemstvím. A jak mi jej tak podává, vidím, že má ruku za kotníky obvázanu bílým šátkem. Osměliv se, táži se ho, co se mu stalo. A Cizinec pravil: „Potřeboval jsem ke své holi rukojeť, i usekl jsem si ruku, a když jsem ji k holi nastavil, teprve jsem si uvědomil, že jsem si usekl *pravici*, tedy že jsem se zmýlil. Abych to napravil, uřízl jsem si ihned *levici*, ale když už jsem ji chtěl nasadit na loket pravý, tu teprve vidím, že jsem opět pochybil, poněvadž *levice* nemůže zastupovat *pravici*. A poznal jsem, že *to vše vzniklo z omylu prvního*. A byl bych si asi neuvědomil, co jsem učinil, jenže když jsem se dvakrát, třikrát o hůl opřel — o tu *novou* rukojeť — po-

cítil jsem, že milá ruka kvapem vychládá, a tu jsem se zalekl, neboť na rozmyšlenou bylo už pozdě, tak jako v lásce někdy jest pozdě. Toť tajemství bílého šátku, na nějž jste se, nevěda, ptal, pane — —“

To pověděv, zanechal mi Cizinec onu památku, a smutně se usmáv, odešel do tiché noci, a já nevěděl, co si mám o tom všem myslit.